

УДК 332.13(427)

DOI:10.5281/zenodo.11853900

О.Ю. Поліщук, здоб. ступ. PhD (ПДАУ, Полтава)

ПРОБЛЕМИ АГРОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ЕКОСИСТЕМИ

У наукових працях французького економіста та одного із засновників вчення фізіократів Франсуа Кене (фр. Fr. Quesnay), ключова роль «в економічному розвитку відводиться сільському господарству» [1].

Зауважимо, що за статистичною інформацією Продовольчої та сільськогосподарської міжнародної організації ООН (англ. Food and Agriculture Organization) «Європейський Союз експортує до 41% агропродукції та імпортує трохи менше 40%» [2].

Однак, сучасний етап розвитку навіть фінансово забезпечених країн ЄС, що мають значний агропереробний потенціал (Іспанія, Латвія, Литва, Німеччина, Польща, Португалія, ін.), характеризується динамічністю й надзвичайною складністю процесів.

Варто зазначити, що подібна ситуація і в нас – вітчизняний аграрний сектор економіки та агропереробна промисловість зокрема переживають складні часи. Поступово збільшується кількість збиткових агропідприємств, а також відсоток тих, хто згортає свій бізнес в Україні, або ж і повністю закривається.

Згідно з даними аналітичного звіту YouControl.Market серед усіх підприємств в Україні «найбільше за час повномасштабної війни закрилося аграрних (1261, до 30% від загальної кількості). У 2023 році – 605 (частка закриття – рекордні 14,9% у загальній структурі закритих підприємств), а у I кварталі 2024 року – частка закриття склала 18%» (за даними [3]).

З нашої точки зору, це викликано, з одного боку, браком обігових коштів, зниженням рентабельності та зменшенням чистого прибутку на підприємствах, з іншого боку, втратою інвестицій (як внутрішніх, так і зовнішніх), непомірними кредитами, обмеженою кількістю діючих лізингових, кредитних чи інших державних програм підтримки підприємств, у тому числі, що працюють у галузі агропереробки.

В якості успішного кейсу можна виокремити Державну програму «Доступні кредити 5-7-9%», в рамках якої надається «орієнтовно 90% нових підприємницьких кредитів», «з березня 2022 року підприємці отримали більше 37 тисяч кредитів на суму 144,4 млрд грн» [4].

На наш погляд, такі програми дуже важливі для України, враховуючи і той факт, що саме аграрна галузь традиційно вважалася і до сьогодні була однією з найбільш ефективних і прибуткових, у тому числі за рахунок експорту, й внеску у валовий внутрішній продукт (ВВП) країни (за різними оцінками до 14-19%).

Водночас не слід забувати, що функціонування агропереробних підприємств відбувається сьогодні в умовах ведення війни Російської Федерації на території України та пов'язаних з цим проблем, у тому числі:

- інфляційних (постійні валютні та цінові коливання, девальвація гривні в країні);
- логістичних (проблеми з логістикою та втратою налагоджених ринків збуту через руйнування виробничої інфраструктури, блокування кордонів з боку фермерів сусідніх країн – Польща, Словаччина, ін.);
- технологічних (зниження виробничих потужностей, релокація агропідприємств зі Сходу України, мінування великої частини аграрних територій та багато інших аспектів);
- соціально-демографічних (втрата трудових ресурсів, зниження продуктивності наявної робочої сили, висока смертність, призов (мобілізація) військовозобов'язаних з числа кваліфікованих працівників агропереробних підприємств тощо).

Спектр проблем агропереробної галузі значно ширший – це і блокування податкових накладних, і несприятливе регуляторне середовище, певні законодавчі прогалини. Саме тому надзвичайно важливим є розробка довгострокових інноваційних, експорто-орієнтованих агропереробних проектів, державних і муніципальних програм, а також дієвих заходів, що впливатимуть на роботу малого та середнього бізнесу. До таких заходів (інструментів), на нашу думку, варто віднести:

- режим ресурсозбереження шляхом екологізації й внесення необхідних технологічних й цифрових змін до процесів агропереробки;
- модернізацію інфраструктури та/чи розширення лінійки виробництва за рахунок залучення інвестицій з країн ЄС (гранти, спільні підприємства тощо);
- впровадження систем моніторингу якості агропродукції та її відповідність технічним регламентам і стандартам ЄС;
- формування інноваційного потенціалу агропереробних підприємств за рахунок стартапів чи створення агропереробних кластерів.

Остання теза заслуговує на особливу увагу, оскільки за агротехнічними й агропереробними кластерами без перебільшення майбутнє економіки. Кластеризацію можна віднести до інструментів формування сприятливої підприємницької екосистеми в Україні.

Водночас структурно-технологічна перебудова агробізнесу потребуватиме сильної державницької позиції, вольових політичних кроків, значних фінансових ресурсів та законодавчого врегулювання. Безперечно, певних державних гарантій (страхування, ін.), особливо у випадку приєднання до побудови кластерів іноземних партнерів.

Слід зазначити, що в науковому обігу підприємницький екосистемний підхід не новий, серед відомих прихильників даної концепції: Р. Браун, Д. Ізенберг, Б. Коен, К. Мейсон, Дж. Мур та інші. Інтерпретуючи різні визначення поняття «підприємницька екосистема» [5; 6] його зміст можна представити через єдність різних суб'єктів (державні інституції, громадські спілки чи профільні асоціації, бізнес, акселератори, технопарки, бізнес-інкубатори, та будь-які інші гравці, у тому числі міжнародні), які об'єднуються для досягнення синергетичного (в разі більшого) ефекту саме завдяки тісному взаємозв'язку та взаємовигідним відносинам та реалізацією підприємницьких проєктів та ініціатив всередині екосистеми.

Інформаційні джерела

1. Eltis W.A. François Quesnay: A Reinterpretation. Oxford Economic Papers. Vol. 27, No. 2 (July), 1975. pp. 167-200. URL: <https://www.jstor.org/stable/2662336>
2. The Food and Agriculture Organization. <https://www.fao.org>.
3. YouControl.Market. Аналіз бізнесу, що закrywся за час війни в Україні. URL: <https://blog.youcontrol.market/aghraryi-ta-iuristi-naichastishie-zakrivali-biznies-za-chas-povnomasshtabnoyi-viini-analiz-vid-youcontrol-market/>
4. Драганчук Ю. Державна програма 5-7-9%. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/09/18/704416/>
5. Brown R., Mason C. Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship. 2013. Background paper by the OECD LEED Programme. 38 p.
6. Isenberg, D. The Entrepreneurship Ecosystem Strategy as a New Paradigm for Economic Policy: Principles for Cultivating Entrepreneurship. Institute of International and European Affairs, Dublin, Ireland, 12 May 2011, p. 1-13.